

6/9-99

GENERAL DIETLS REDNINGSMENN

Av John Sand

Adolf Hitler ble kjent med den senere general Eduard Dietl i 1918. De ble snart nære venner. Det var neppe noen tilfældighet at daværende generalmajor Dietl, født i Bad Aibling i Bayern ble utpekt til å lede erobringen av Narvik den 9. april 1940. Allerede i 1931 begynte han å trene tropper i fjellkrigføring. Han var sjef for tyskernes 3. Gebirgsdivisjon. Styrken som gikk i land i Narvik besto av 139. Gebirgsregiment, sammensatt av tre bataljoner bergjegere. Regimentsjef var oberst A. Windisch.

Landstigningen gikk greitt, men da Dietl ikke kunne få forsyninger hverken over sjø eller land, ble hans stilling snart ytterst prekær. Uten "gode" nordmenns hjelp ville Dietl og hans tropper ha blitt tvunget til kapitulasjon eller evakuering inn i Sverige.

Allerede 13. april 1940 inneholder Adresseavisen en takk fra Trondheims tyske kommandant, oberst Weiss, til myndighetene i Trondheim "hos hvem jeg har møtt forståelse og stor imøtekommenhet." Det var sikkert en velfortjent takk - og imøtekommenheten synes å ha fortsatt.

Mens man i Oslo opprettet Administrasjonsrådet i aprildagene 1940, ble det i Trondheim dannet en Centralkomite for Trøndelag. I ledelsen satt Johan Cappelen og ordfører Ivar Skjaanes (A). Hans nære medarbeider var rådmann O.C. Gundersen, også A. Dessuten var Andr. Clausen (V) medlem av komiteen.

I 1948 ga tidligere Milorg-sjef i Oslo (D 13) major O.H. Langeland ut boken "Dømmer ikke". Side 58 finnes et avsnitt med den oppsiktsvekkende overskrift "Ordføreren i Trondheim m.fl. redder Dietl ved Narvik." Videre står det i Milorg-mannens bok: "Myndighetene gikk med stor energi inn for å skaffe tyskerne arbeidere" til utvidelsen av flyplassene Værnes og Lade. Både gjennom pressen og kringkastingen sender Centralkomiteen ut oppfordringer om at arbeidere "straks i dag" må melde seg til flyplassarbeid. Omlag 2.000 mann meldte seg, og det ser ut til at de gjorde en utmerket jobb. Nordlandsposten lørdag 25.04.81 kan fortelle: "Nordmennene kom i flokk og følge, lokket av god betaling, tobakk og brennevin ... de jobbet på harde livet med å gjøre flyplassen i stand for tyskerne."

Om betydningen av flyplassutbygningen beretter major Langeland: (bokens s. 59) "Værnes spilte en meget viktig rolle i de tyske transporter. For tyskerne ved Narvik var disse transporter absolutt nødvendige fordi Værnes var den eneste forbindelse de hadde." Dette konstateres også i en dom inntatt i Rettstidende 1945 s. 1073.

Det major Langeland skriver er helt sammenfallende med general Dietls rapport: "Gjennom luften måtte vi få ammunisjon, utrustning, delvis også forpleining, kort sagt alt en tropestyrke trenger for å eksistere. Dessuten hadde flyvåpenet til oppgave å holde plagsomme krigsfartøyer i sjakk. Ennå et tredje

punkt må nevnes : "Vi manglet artilleri, og derfor måtte flyvåpenet erstatte artilleriet."

Bjørn Bjørnsen beretter i sin bok "Narvik 1940 s. 270 : "Kakao og fallskjerm-tropper, ammunisjon og annet utstyr ble sluppet over Narvik i stadig større mengder." I "Krigen i Norge" II s. 122 forteller Willy Brandt at de tyske flyene som tok av fra baser ved Trondheim også "voldte betydelig skade blant allierte krigsskip og marinefartøyer." Omkring 20. mai 1940 ble bl.a. krysserne Essingham og Curlew, transportskipet Orama på 20 000 tonn og en marinetankbåt på 9000 tonn senket av tyske fly.

NB! Oberst Herluf Nygaard omtaler i Norsk Militært Tidsskrift nr. 12/66 s. 656 kampene i Ofotenområdet : "Tyskerne ble utmerket støttet av fly." I tidsskriftet Geschichte und Wehrpolitik nr. 4/93 blir det opplyst : "Dietls Kampf um Narvik war härter. Er wäre ohne Unterstützung von Luftwaffenverbänden - Transporter und Fallschirmjäger - nicht siegreich beendet."

For bra nordmenn var det ikke godt nok å sette flyplassene i god stand - de hjalp også til med å laste bomber ombord. Hør bare hva Nordlandsposten nr. 94/81 kan fortelle : "Da tyske stupbombefly gjorde seg klar på Værnes for å fly til Bodø og utslette byen, var nordmenn med på å bringe bombene ombord."

Det var forøvrig ikke bare steder i Nord-Norge som ble bombet av fly som tok av fra Værnes. Dette beretter general Ruge om i Krigens Dagbok II s.52-53: (utg. Libri Arte 1995) "Arbeidet med utbedring av flyplasser, bl.a. Gardermoen og Værnes, var kommet i vei; dette betydde større muligheter for det tyske flyvåpen, som heretter uavbrutt bombet veier, jernbaner og de mulige utskipningshavner, Åndalsnes, Molde, Kristiansund, og trafikken på disse havner...Fra nå av fikk vi aldri noe pusterom mer."

Blant Værnes-arbeiderne har antagelig bare én, Peder Forbord, vært medlem av NS. Han ble - som den eneste - satt under tiltale for bl.a. å ha tatt arbeide på Værnes. Den 19.12.45 ble han ved Stjør- og Verdal herredsrett idømt tvangsarbeid i 4 år + en rekke rettighetstap. Dømfelte anket over lovanvendelsen og straffeutmålingen, men hans anke ble avvist som grunnløs av Høyesteretts kjæremålsutvalg den 11.03.46. Men for Høyesterett ble det lagt fram nye opplysninger, og saken kom opp for denne domstolen 15.10.46. Førstevoterende, dommer Holmboe, anførte i sitt votum : "Etter hva lensmannen i Nedre Stjørdal opplyser fikk han og andre lensmenn fra Sentralkomiteen en innstendig anmodning om å oppfordre folk til å melde seg på Værnes og gjøre dem kjent med hva de risikerte om de ikke møtte." Forbord fikk straffen nedsatt til 2 år. Høyesterett fant det vel umulig å dømme en mann som hadde fulgt oppfordringen fra bl.a. Johan Cappelen om å ta arbeide for tyskerne. Forholdet var nemlig at den 25.06.45 ble Cappelen utnevnt til justisminister i Einar Gerhardsens samlingsregjering. Da han fratrådte den 05.11.45, ble O.C. Gundersen - rådmann i Trondheim i 1940 - utnevnt til ny justisminister. Forøvrig ble Ivar Skjaanes forfremmet fra ordfører til fylkesmann.

To ting må jeg nevne : Sentralkomiteens arkiv er sporløst forsvunnet. Major Langeland ble tiltalt for injurier for sine frimodige ytringer. Men han ble frifunnet av retten.

Kilder bl.a. : O.H. Munthe Kaas : "Kampene i Narvikavsnittet"
 Rettstidende 1945 s. 1067-1074
 Cappelen : Norsk krigsleksikon
 Johan Hambro : Liv og drøm
 Trygve Sandvik : Krigen i Norge
 Diverse nr. av Adresseavisen og Nordlandsposten
 Professor dr. Hubatsch : Weserübung, Göttingen 1960.